
A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok és a gazdasági teljesítmény az Európai Unióban

Ágazati szintű elemző jelentés, 2019. szeptember
Harmadik kiadás

Az Európai Szabadalmi Hivatal és az
Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatalának közös projektje

Előszó

Az innováció az Európai Unió és tagállamai, valamint számos más ország által elfogadott növekedési stratégia egyik kulcseleme. A cél az, hogy magasabb foglalkoztatás mellett versenyképesebb gazdaságot hozzanak létre. E cél elérését több különböző tényező befolyásolja, ugyanakkor a hatékony szellemi tulajdon-jogi rendszer kétségtelenül ezek egyik legfontosabbika, tekintve, hogy a szellemi tulajdon a gazdaság valamennyi területén ösztönözheti a kreativitást és az innovációt.

Arra az egyértelmű szükségletre reagálva, hogy a politikai döntéshozókat és a nyilvánosságot pontos információkkal kell ellátni, az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUIPO) és az Európai Szabadalmi Hivatal (EPO) 2013-ban egyesítették erőiket, hogy elvégezzenek egy vizsgálatot, amely számszerűsítette a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok által az uniós gazdasághoz nyújtott gazdasági hozzájárulást.

Ezt a tanulmányt immár második alkalommal aktualizálják, ami azt igazolja, hogy a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok egyre nélkülözhetetlenebb elemeivé váltak a GDP-nek, a foglalkoztatásnak és a kereskedelemnek Európában.

Európában nagy hagyománya van a kreativitás és az innováció ösztönzésének: mind az EU, mind az Európai Szabadalmi Szervezet tagállamai jelentős szerepet játszottak a korszerű és kiegyensúlyozott szellemi tulajdon-jogi rendszer kialakításában, amely amellett, hogy szavatolja az innovátorok méltó díjazását, ösztönzi a versenyképes piacot. Napjaink egyre inkább globalizált piacainak a világában és a tudáson alapuló gazdaságban az új innovációs politikák végrehajtásához létfontosságú annak biztosítása, hogy ez a rendszer eredményes maradjon. Ahhoz, hogy támogassanak minket ebben a feladatban, elengedhetetlen, hogy a szellemi tulajdon innováció és kreativitás támogatásában betöltött szerepéről folyó vita megbízható bizonyítékokon alapuljon.

A 2013-ban készített első közös tanulmányból kiderült, hogy a 2008–2010-es időszakban a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok adták az EU gazdasági teljesítményének 39%-át és biztosították a foglalkoztatás 26%-át, tanúsodva arról, hogy milyen értéket jelent a szellemi tulajdon az európai gazdaság számára. A tanulmányt 2016-ban megismételték, amely a 2011–2013-as időszakot ölelte fel, és azt mutatta ki, hogy a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok még az Európa nagy részét sújtó súlyos pénzügyi válság és recesszió alatt is jobban meg tudtak birkózni a nehéz körülményekkel, mint a gazdaság többi része.

A tanulmány által képviselt állandó érték megőrzése érdekében a harmadik kiadás új elemeket tartalmaz, amelyek lényegesen jobb áttekintést adnak a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok európai helyzetéről. Először frissítették a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok azonosítására használt adatbázis-egyeztetést, aminek eredményeként aktualizálták az érintett ágazatok listáját. Másodsor, a jelentés megfelel az európai és Európán túli politikai döntéshozók jelenlegi érdeklődésének azzal, hogy egy külön fejezetet tartalmaz, amely az éghajlatváltozás-mérséklési technológiák és a negyedik ipari forradalmat mozgató információtechnológiai ágazatok gazdasági jelentőségével foglalkozik. Végezetül pedig azon túl, hogy a jelentés adatokat szolgáltat az uniós tagállamokról, információkat tartalmaz Izlandról, Norvégiáról és Svájcra is.

A jelentésnek ez az új kiadása bemutatja, hogy ezek az ágazatok a 2016-os tanulmányban kimutatottnál nagyobb részarányt képviselnek az EU foglalkoztatásában és GDP-jében, és megerősíti, hogy a szellemi javaknak egyre inkább központi szerepe van a modern gazdaságokban.

Ezek fontos megállapítások, amelyek még jobban aláhúzzák a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok Európa jólétéhez és versenyképességéhez való hozzájárulását. Reméljük, hogy e frissített tanulmánnyal felvértezve valamennyi olvasó támaszkodni tud ezekre az információkra, biztosítva

nemcsak a szellemi tulajdonnal kapcsolatos rendszerünk, hanem az európai gazdaság erejének fennmaradását, amelyben – mint az megállapítást nyert – a szellemi tulajdon olyan létfontosságú szerepet játszik.

Christian Archambeau
az EUIPO ügyvezető igazgatója

António Campinos
az EPO elnöke

Közös projektcsoport

EUIPO

Nathan Wajzman, vezető közgazdász
Michał Kazimierczak, közgazdász
Carolina Arias Burgos, közgazdász
Francisco García Valero, közgazdász

EPO

Yann Ménière, vezető közgazdász
George Lazaridis, közgazdász
Ilja Rudyk, közgazdász
Karin Terzic, asszisztens

Köszönetnyilvánítás

E jelentés elkészítése során hasznos információkat és adatokat kaptunk a Közösségi Növényfajta-hivattaltól (CPVO).

Az Európai Unió statisztikai hivatala, az Eurostat, valamint Spanyolország, Svájc és az Egyesült Királyság statisztikai hivatalai értékes segítséget nyújtottak a közzétett statisztikák hiányosságainak pótlása terén.

A szerzők köszönetet mondanak az Európai Bizottság szolgálatainak is a jelentéstervezethez fűzött észrevételeikért, valamint Hansueli Stammnak és Eiman Maghsoodinak, a Svájci Szövetségi Szellemitulajdon-intézet munkatársainak és Catalina Martíneznek, a Spanyol Nemzeti Kutatási Tanács (CSIC) munkatársának.

Mit kell tudni erről a tanulmányról?

A Szellemi Tulajdoni Jogsértések Európai Megfigyelőközpontján („a Megfigyelőközpont”)¹ keresztül az EUIPO egyik fő feladata, hogy tényeken alapuló adatokkal szolgáljon a szellemi tulajdon hatásáról, szerepéről és közmegítéléséről az Európai Unió gazdaságában. E cél elérése érdekében a Megfigyelőközpont társadalmi-gazdasági tanulmányokból álló programot folytat.

Az Európai Szabadalmi Hivatal (EPO) 2023-ra szóló stratégiai terve szintén prioritásként kezeli a gazdasági tanulmányok elkészítését, hogy eleget tegyen az érdekelt felek azzal kapcsolatos egyre nagyobb elvárásainak, hogy jobban megismerjék az európai szabadalmi rendszer hatását és fejlődését.

Ez a EUIPO és az EPO közös projektjeként, valamint további szellemi tulajdon-jogi hivatalok, európai bizottsági szolgálatok és nemzetközi szervezetek közreműködésével készült jelentés a két intézmény együttműködésének eredményeképpen létrejött harmadik jelentős tanulmány, a két hivatal által 2013-ban közzétett első tanulmány² és a 2016-ban kiadott aktualizálást³ követően. Célja, hogy aktualizált értékelést adjon a szellemi tulajdon-jogok különböző típusait nagy arányban alkalmazó ágazatoknak az uniós gazdaság egészéhez és az egyes európai országok gazdaságaihoz való együttes hozzájárulásáról. Bár a jelentés számszerűsíti a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok együttes hozzájárulását, nem állítja azt, hogy ok-okozati kapcsolatot mutat ki a szellemi tulajdon-jogok és a gazdasági változók között.

A tanulmány a szellemi tulajdon-jogok széles skáláját öleli fel⁴ – védjegyek, szabadalmak, formatervezési minták, szerzői jog, földrajzi jelzések és növényfajta-oltalmak –, és számos különböző gazdasági mutatót vesz figyelembe, különös tekintettel a bruttó hazai termékre (GDP), a foglalkoztatásra, a külkereskedelemre és a bérekre. Nem fogalmaz meg szakpolitikai ajánlásokat, mivel ezek kívül esnek a hatályán. Célja e helyett az, hogy olyan tényadatokat biztosítson, amelyeket a döntéshozók munkájuk során felhasználhatnak, és amelyek Európa-szerte alapul szolgálnak a szellemi tulajdonnal kapcsolatos tudatosság növeléséhez.

A 2013-as tanulmány a 2008–2010-es időszakot, a 2016-os aktualizálás pedig a 2011–2013-as időszakot ölelte fel. A jelenlegi tanulmány a 2014–2016-os időszakot tekinti át. A három tanulmány összehasonlíthatóságának biztosítása érdekében ugyanazt a módszertant használták, mint korábban. A mögöttes adatokat és a módszertant illetően azonban több javításra is sor került. Különösen a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok azonosítására használt adategyeztetést aktualizálták annak biztosítása érdekében, hogy a kiválasztás tükrözze a legújabb fejleményeket. Emellett az uniós tagállamokra vonatkozó adatok kiegészítése érdekében Izlandot, Norvégiát és Svájcot is bevonták ebbe a tanulmányba.

Tekintettel arra, hogy a politikai döntéshozók és az üzleti vezetők körében Európában és Európán kívül is egyre inkább előtérbe kerül az éghajlatváltozással való megbirkózást segítő technológiák

¹ A Megfigyelőközpont a 2012. április 19-i, 2012. június 5-én hatályba lépett 386/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelettel a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH) felügyelete alá került. A 2015/2424/EU rendelet 2016. március 23-i hatálybalépését követően a BPHH-t átnevezték, új elnevezése az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (EUIPO). A szakirodalmi hivatkozásokon kívül e jelentésben végig ezt az új elnevezést használjuk.

² OHIM/EPO: A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok és gazdasági teljesítmény az Európai Unióban, 2013. szeptember.

³ EPO/EUIPO: A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok és gazdasági teljesítmény az Európai Unióban, 2016 október.

⁴ A „szellemi tulajdon” általában, de nem minden esetben innováció eredménye. Ez azonban tágabb fogalom, mint a „szellemi tulajdon-jog”, mivel magában foglalja az ismeretek egyéb típusait is, például az üzleti titkokat és üzleti módszereket. Ebben a tanulmányban a „szellemi tulajdon-jog” kifejezés a vizsgálatban foglalt következő hat jogra utal: szabadalmak, védjegyek, bejegyzett formatervezési minták, szerzői jog, földrajzi jelzések és növényfajta-oltalmak.

fejlesztése, a 2016-os tanulmányt kiegészítettük az éghajlatváltozás-mérséklési technológiák gazdasági jelentőségéről szóló fejezettel, amelyet ehhez a kiadáshoz aktualizáltak. E fejezetben a szóban forgó technológiák fejlesztésével foglalkozó ágazatok gazdasági súlyát elemezzük részletesebben, az EPO-hoz benyújtott szabadalmi kérelmekre vonatkozó adatok alapján. Ezen túlmenően ebben a jelentésben helyet kapott a negyedik ipari forradalomról szóló új szakasz, amely szintén a szabadalmi adatokon alapul, hogy figyelembe vegyék a digitális átalakulás által az ágazatok széles körében kifejtett jelentős hatást.

Vezetői összefoglaló

Főbb megállapítások

- Jelenleg 353 szellemi tulajdon-intenzív ágazat van az uniós gazdaságban, szemben a korábbi (2016-os) tanulmányban azonosított 342 ágazattal. Ezen ágazatok mintegy kétharmada egynél több szellemi tulajdon-jog tekintetében intenzív.
- Az EU-ban a 2014–2016-os időszakban a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok adták az összes munkahely 29,2%-át. Ebben az időszakban átlagosan mintegy 63 millió embert foglalkoztattak az EU-ban. Ezenfelül a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokat árukkal és szolgáltatásokkal ellátó iparágak további 21 millió munkahelyet biztosítottak. A közvetett munkahelyeket is figyelembe véve a szellemi tulajdon-jogokhoz kapcsolódó állások száma 83,8 millióra nő (38,9%).
- Ugyanezen időszak során a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok az EU összes gazdasági tevékenységének (GDP) majdnem 45%-át biztosították, 6,6 trillió EUR értékben. Emellett az Unió és a világ más részei között folyó kereskedelem nagy része is ezekben az ágazatokban zajlott, amelyek kereskedelmi többletet termeltek, segítve ezzel az EU-nak abban, hogy nagyjából egyensúlyban tartsa külkereskedelmét.
- A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok a többi ágazatnál számottevően magasabb bért fizetnek: a bérprémium 47% a többi ágazathoz képest. Ez összhangban áll azzal, hogy az egy munkavállalóra jutó hozzáadott érték a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban magasabb, mint a gazdaság más területein.
- E tanulmány és a 2016-os kiadás eredményeinek összehasonlítása rámutat arra, hogy a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok uniós gazdasághoz való relatív hozzájárulása növekedett a 2011–2013-as időszak (2016-os tanulmány) és a 2014–2016-os időszak (a jelenlegi tanulmány) között, még akkor is, ha figyelembe vesszük a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok számában bekövetkezett változást.
- A szellemi tulajdon-intenzív ágazatokon belül az elmúlt években megnövekedett az éghajlatváltozás-mérséklési technológiák és a negyedik ipari forradalommal kapcsolatos technológiák fejlesztésében részt vevő ágazatok gazdasági súlya. Az éghajlatváltozás-mérséklési technológiákat fejlesztő ágazatok a foglalkoztatás 2,5%-át, a GDP-nek pedig 4,7%-át tették ki az EU-ban a 2014–2016-os időszakban, a negyedik ipari forradalomhoz kapcsolódó ágazatok pedig a foglalkoztatás 1,9%-át és a GDP 3,9%-át.
- Első alkalommal Izland, Norvégia és Svájc vonatkozásában is összehasonlítható eredmények állnak rendelkezésre a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok GDP-hez és foglalkoztatáshoz való hozzájárulásáról. A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok GDP-hez való hozzájárulása meghaladta az uniós átlagot Norvégiában, míg Izlandon és Svájcban elmaradt attól. A foglalkoztatáshoz való hozzájárulás elérte vagy meghaladta az uniós átlagot Izlandon és Svájcban, azonban elmaradt attól Norvégiában.

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok az EU gazdaságában

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok a meghatározás szerint⁵ azok az ágazatok, amelyekben belül az egy alkalmazottra jutó szellemi tulajdon-jogok⁶ meghaladják az átlagot, a szellemi tulajdon-jogokat alkalmazó többi ágazathoz képest. Elvileg ez azt jelenti, hogy egy ágazatot akkor azonosítanak szellemi tulajdon-intenzív ágazatként az EU-ban, ha a vizsgált szellemi tulajdon-jogok közül legalább egy esetben ezeknek a szellemi tulajdon-jogoknak az egy alkalmazottra jutó száma meghaladja mindazon uniós ágazatok átlagát, amelyek ugyanezt a szellemi tulajdon-jogot használják. Mint azt a 6. és 7. fejezet mutatja, ezek az ágazatok a feldolgozóipari, a technológiai és az üzleti szolgáltatási szektorra koncentráálódnak.

Hangsúlyozni kell azonban, hogy a legtöbb ágazat alkalmaz bizonyos mértékben szellemi tulajdon-jogokat, gyakran egymással kombinálva. E tanulmány, minthogy kizárólag a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokra összpontosít, az európai gazdaságnak csak azt a részét fedi le, ahol a leginkább hangsúlyosak a szellemi tulajdon-jogok.⁷

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok két fő gazdasági mutatóhoz, a foglalkoztatáshoz és a kibocsátáshoz való hozzájárulását az 1. és a 2. táblázat foglalja össze.^{8,9}

Az eredmények szerint a 2014–2016 közötti időszakban az uniós munkahelyek 29,2%-át a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok, még pontosabban 22%-át a védjegyeket, 14%-át a formatervezési mintákat, 11%-át a szabadalmakat, 5,5%-át a szerzői jogokat, továbbá kisebb mértékben a földrajzi jelzéseket és a növényfajta-oltalmakat nagy arányban alkalmazó iparágak biztosították.¹⁰ Ebben az időszakban a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok a hozzávetőleg 216 millió fős teljes foglalkoztatáson belül átlagosan közel 63 millió európai polgárt foglalkoztattak. A közvetlen foglalkoztatáshoz való hozzájáruláson túl a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok más, nem ilyen jellegű, az előbbi ágazatokat a termelési folyamatban felhasznált árukkal és szolgáltatásokkal ellátó iparágakban is eredményeznek foglalkoztatást. Az Eurostat által közzétett uniós ráfordítás- és eredménytáblázatok¹¹ alapján kiszámítható a szellemi tulajdon-intenzívnek nem számító ilyen iparágakra gyakorolt közvetett hatás. Ezt a közvetett hatást is figyelembe véve a szellemi tulajdon-jogokhoz kapcsolódó állások száma majdnem 84 millióra nő (38,9%).

Az eredményeket az 1. táblázat foglalja össze, amelyben az adatok közvetlen és közvetett foglalkoztatás szerinti bontásban láthatók.

⁵ Lásd a módszertanról szóló 5. fejezetet. A szerzői jogok, a földrajzi jelzések és a növényfajta-oltalmak sajátos jellege miatt azonban eltérő megközelítéseket kell alkalmazni rájuk.

⁶ Ez a jelentés egymással felcserélhető módon használja a „szellemi tulajdon-jogok használata” és a „szellemi tulajdon-jogok birtoklása” kifejezéseket, és ezt minden esetben a szellemi tulajdon-jogok birtoklásaként kell értelmezni.

⁷ Az ebben a jelentésben szellemi tulajdon-intenzív ágazatokként azonosított ágazatok az európai uniós védjegyek 73%-át, a lajstromozott közösségi formatervezési minták 83%-át, az európai szabadalmak 86%-át és a lajstromozott közösségi növényfajta-oltalmak 96%-át tették ki a vizsgált időszakban.

⁸ Annak érdekében, hogy minimalizáljuk az adathiány hatását a gazdasági statisztikákban, valamint hogy elkerüljük, hogy indokolatlanul nagyobb jelentőséget tulajdonítsunk egy adott évnek, a gazdasági mutatókat a 2014-2016-os időszak átlagaként számoltuk.

⁹ Megjegyzendő, hogy a GDP-n és foglalkoztatáson belüli részarány nem szükségszerűen tükrözi az ország innovációs fokát, sokkal inkább ezen ágazatok gazdasági jelentőségét mutatja.

¹⁰ A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok teljes hozzájárulása azért kevesebb a védjegyeket, szabadalmakat, formatervezési mintákat, szerzői jogokat, növényfajta-oltalmakat és földrajzi jelzéseket nagy arányban alkalmazó iparágak egyedi hozzájárulásainak összegénél, mert számos iparág egynél több szellemi tulajdon-jogot is alkalmaz intenzíven. A tanulmányban használt módszertan azonban biztosítja az ágazati hozzájárulások kettős elszámolásának kiküszöbölését.

¹¹ A ráfordítás- és eredménytáblázatok az áruk és szolgáltatások valamennyi gazdasági ágazat közötti áramlását mutatják.

1. táblázat: A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok közvetlen és közvetett hozzájárulása a foglalkoztatáshoz, 2014–2016-os átlag

Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok	Foglalkoztatás (közvetlen)	Összes foglalkoztatáson belüli arány (közvetlen)	Foglalkoztatás (közvetlen + közvetett)	Összes foglalkoztatáson belüli arány (közvetlen + közvetett)
Védjegyintenzív	46 700 950	21,7%	65 047 936	30,2%
Formatervezésiminta-intenzív	30 711 322	14,2%	45 073 288	20,9%
Szabadalomintenzív	23 571 234	10,9%	34 740 674	16,1%
Szerzői jog-intenzív	11 821 456	5,5%	15 358 044	7,1%
Földrajzi jelzés-intenzív	Nincs adat	Nincs adat	399 324	0,2%
Növényfajta-oltalom-intenzív	1 736 407	0,8%	2 618 502	1,2%
Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok összesen	62 962 766	29,2%	83 807 505	38,9%
Uniós foglalkoztatás összesen			215 520 333	

Megjegyzés: A szellemi tulajdon-jogok egymást átfedő alkalmazása miatt az egyes szellemi tulajdon-jogokra vonatkozó számadatok összege meghaladja a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokra vonatkozó összesített számot.

A foglalkoztatáson túl a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok a bruttó hazai termékben (GDP) kifejezett gazdasági teljesítményhez is hozzájárulnak. A 2. táblázat azt mutatja be, hogy összességében az uniós GDP majdnem 45%-a származik a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokból, ezen belül 37% a védjegyeket, 16% a formatervezési mintákat, 16% a szabadalmakat, 7% a szerzői jogokat, továbbá kisebb része a földrajzi jelzéseket és növényfajta-oltalmakat nagy arányban alkalmazó iparágakból. A 7. fejezet részletesebb bontásban adja meg ezen ágazatok hozzájárulását az uniós tagállamok, valamint a tanulmányba bevont három nem uniós ország nemzetgazdaságaihoz.

2. táblázat: A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulása a GDP-hez, 2014–2016-os átlag

Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok	Hozzáadott érték/GDP (millió EUR)	Az összes uniós GDP-n belüli részesedés
Védjegyintenzív	5 447 857	37,3%
Formatervezésiminta-intenzív	2 371 282	16,2%
Szabadalomintenzív	2 353 560	16,1%
Szerzői jog-intenzív	1 008 383	6,9%
Földrajzi jelzés-intenzív	20 155	0,1%
Növényfajta-oltalom-intenzív	181 570	1,2%
Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok összesen	6 551 768	44,8%
Uniós GDP összesen	14 621 518	

Megjegyzés: A szellemi tulajdon-jogok egymást átfedő alkalmazása miatt az egyes szellemi tulajdon-jogokra vonatkozó számadatok összege meghaladja a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokra vonatkozó összesített számot.

E tanulmány eredményeit a 2016-os kiadás eredményeivel összevetve látható, hogy a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok uniós gazdasághoz való hozzájárulása a 2014–2016-os időszakban nagyobb volt, mint a 2011–2013-as időszakban. Az összehasonlítást azonban bonyolítja, hogy a két időszak között frissítették a nemzeti és regionális számlák Eurostat által használt európai rendszerének (ESA) bizonyos kulcsfontosságú összetevőit. Emellett annak biztosítása érdekében, hogy ez a tanulmány tükrözze az uniós gazdaság jelenlegi szerkezetét, aktualizáltuk a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok azonosítására használt adategyeztetést, aminek eredményeként a 2016-os tanulmányban kimutatott 342-ről a jelenlegi tanulmányban 353-ra nőtt

ezen ágazatok száma. Ezek a frissítések azzal a hatással jártak, hogy nőtt a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok GDP-hez és foglalkoztatáshoz való hozzájárulása. A 3. táblázatban az új fogalom meghatározások alapján újraszámítottuk a 2011–2013-as adatokat, hogy bemutassuk a változások hatását.

3. táblázat: A fő eredmények összehasonlítása: 2016-os tanulmány kontra 2019-es tanulmány

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulása	2016-os tanulmány (eredeti)	2016-os tanulmány (a nemzeti számlákra vonatkozó új számítások, új szellemi tulajdon-intenzív ágazatok)	2019-es tanulmány (a nemzeti számlákra vonatkozó új számítások, új szellemi tulajdon-intenzív ágazatok)
Foglalkoztatás (közvetlen)	27,8%	28,6%	29,2%
GDP	42,3%	44,0%	44,8%
Árukereskedelem összesen	89,3%	88,8%	92,5%
Áruk és szolgáltatások kereskedelme összesen	<i>Nem számítottuk ki</i>	78,1%	81,0%

Az első oszlop a 2016-os tanulmányban a 2011–2013-as időszak tekintetében szereplő eredményeket tartalmazza. A második oszlop újraszámítja az ugyanezen időszakra vonatkozó 2016-os eredményeket, figyelembe véve az új nemzeti számviteli számításokat és a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok új listáját. A harmadik oszlop a jelenlegi (2014–2016-os időszakra vonatkozó) tanulmány eredményeit ismerteti, és ezért közvetlenül összehasonlítható a második oszloppal.

Látható, hogy a két időszak között (2016-os tanulmány: 2011–2013; 2019-es tanulmány: 2014–2016) még a statisztikai átdolgozások hatásainak a figyelembevétele után is nőtt a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulása.

Arra is utalnak jelek, hogy a 2014 és 2016 között uralkodó nehéz gazdasági körülmények között a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban lényegesen jobban tartotta magát a foglalkoztatás, mint összességében véve. Az EU-ban a teljes foglalkoztatás a 2011–2013-as időszaki 215,8 millió főről a 2014–2016-os időszakra kismértékben, 215,5 millió főre esett vissza, ami 0,1%-os csökkenést jelent, miközben a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban a foglalkoztatás 61,7 millióról 63 millióra emelkedett, azaz 1%-kal nőtt.

Tekintettel arra, hogy a gazdaság GDP-jének (hozzáadott érték) 44,8%-a és a foglalkoztatás 29,2%-a a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokból származik, az *egy munkavállalóra jutó* hozzáadott érték az ilyen ágazatokban magasabb, mint a gazdaság más területein. A gazdaságelmélet szerint minden más tényező egyenlősége esetén azok az ágazatok, amelyekben az átlagos munkavállaló nagyobb hozzáadott értéket termel, várhatóan jobb bért fizetnek a munkavállalóknak, mint más ágazatok. Ennélfogva érdekes megvizsgálni, hogy a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban fizetett bérek is tükrözik-e ezt a magasabb hozzáadott értéket.

Ahogy a 4. táblázat is mutatja, a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban valóban magasabbak a bérek. A szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban a heti átlagbér összege 801 EUR, míg a nem ilyen jellegű ágazatokban 544 EUR – a különbség 47%. Ez a „bérprémium” 29% a földrajzi jelzéseket, 40% a formatervezési mintákat, 48% a védjegyeket, 59% a szerzői jogokat és 72% a szabadalmakat intenzíven alkalmazó ágazatokban.

4. táblázat: Átlagos személyi költségek a szellemitulajdon-intenzív ágazatokban, 2016

Szellemitulajdon-intenzív ágazatok	Átlagos személyi költség (EUR/hét)	Prémium (a nem szellemitulajdon-intenzív ágazatokhoz viszonyítva)
Védjegyintenzív	805	48%
Formatervezésiminta-intenzív	761	40%
Szabadalomintenzív	934	72%
Szerzőijog-intenzív	867	59%
Földrajzijelzés-intenzív	705	29%
Növényfajtaoltalom-intenzív*	Nincs adat	Nincs adat
Szellemitulajdon-intenzív ágazatok összesen	801	47%
Nem szellemitulajdon-intenzív ágazatok	544	
Összes ágazat (a vállalkozások szerkezeti statisztikáiban szereplő ágazatok**)	654	

*A mezőgazdaságra vonatkozó bérstatisztikák hiánya miatt nem számítottuk ki.

**A vállalkozások Eurostat által közzétett szerkezeti statisztikái.

A 2013-as helyzettel összehasonlítva (újraszámítás a szellemitulajdon-intenzív ágazatok új körét felhasználva) a bérprémium kismértékben, 45%-ról 47%-ra emelkedett, ami a bérprémiumoknak a szabadalomintenzív és formatervezésiminta-intenzív ágazatokban bekövetkezett különösen erős növekedését tükrözi.

A tanulmány megvizsgálja a szellemitulajdon-intenzív ágazatoknak az uniós külkereskedelemben játszott szerepét is. A 2016-os jelentés csak az árukereskedelemtől számolt be. Azóta az Eurostat elkezdett adatokat szolgáltatni a szolgáltatások kereskedelméről is, így a jelenlegi jelentés külön kezeli a kereskedelem két típusát. Az uniós kereskedelem oroszánrésze a szellemitulajdon-intenzív ágazatokban zajlik. Első pillantásra némileg meglepő lehet, hogy a szellemitulajdon-jogok intenzív alkalmazása a kereskedelem ilyen nagy arányát érinti. Ennek oka, hogy még az energiához hasonló árukat előállító ágazatok némelyike is szellemitulajdon-intenzívnek minősül¹², míg más részről az ilyen jellegűnek nem tekinthető számos tevékenység egyúttal nem is kereskedelmképes¹³. Emiatt az uniós árubehozatal 89%-a a szellemitulajdon-intenzív ágazatok termékeiből áll. Az uniós árukivitelnek azonban ennél is nagyobb része, 96%-a származik a szellemitulajdon-intenzív ágazatokból. A szolgáltatások kereskedelme esetében a szellemitulajdon-intenzív ágazatok részesedése kisebb: az import a teljes szolgáltatásbehozatal 57,4%-át teszi ki, az export pedig a teljes szolgáltatáskivitel 53,7%-át. Ha az áruk és szolgáltatások kereskedelmét is figyelembe vesszük, akkor 2016-ban az uniós behozatal 80%-át és az uniós kivitel 82%-át állították elő a szellemitulajdon-intenzív ágazatok.

2016-ban az Unió összesen hozzávetőleg 166 milliárd EUR összegű kereskedelmi többlettel rendelkezett, amely a GDP 1,1%-a. A szellemitulajdon-intenzív ágazatokban még nagyobb, 182 milliárd EUR volt a kereskedelmi többlet, ami ellensúlyozta a nem szellemitulajdon-intenzív kereskedelem kis deficitjét.

Az 5. táblázat a 2016. évi adatok alapján összefoglalást ad a szellemitulajdon-intenzív ágazatok kereskedelmi volumenéről.¹⁴

¹² A 0610-es NACE-osztály (Kőolaj-kitermelés) szabadalomintenzív.

¹³ Például a 86. (Humán-egészségügyi ellátás) és a 96. (Egyéb személyi szolgáltatás) NACE ágazatban szereplő szolgáltatási ágazatok. Ezeket a szolgáltatásokat általában az előállítás helyén veszik igénybe.

¹⁴ Akárcsak a foglalkoztatásra és a GDP-re vonatkozó számítások esetében, az egyes szellemitulajdon-jogokra vonatkozó adatok összege nem egyezik meg a szellemitulajdon-intenzív ágazatokra vonatkozó összesített értékkel, mivel számos iparág egynél több szellemitulajdon-jogot is

5. táblázat: Uniós külkereskedelem a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban, 2016

Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok	Kivitel (millió EUR)	Behozatal (millió EUR)	Nettó kivitel (millió EUR)
Védjegyintenzív	1 613 366	1 600 703	12 663
Formatervezésiminta-intenzív	1 261 774	1 194 885	66 889
Szabadalomintenzív	1 438 117	1 307 850	130 267
Szerzőijog-intenzív	294 856	202 738	92 119
Földrajzi jelzés-intenzív*	12 490	1 360	11 130
Növényfajta oltalom-intenzív*	7 552	3 885	3 667
Szellemi tulajdon-intenzív összesen	2 122 465	1 940 510	181 955
UNIÓS KERESKEDELEM ÖSSZESEN	2 590 889	2 425 202	165 687

Megjegyzés: A szellemi tulajdon-jogok egymást átfedő alkalmazása miatt az egyes szellemi tulajdon-jogokra vonatkozó számadatok összege meghaladja a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokra vonatkozó összesített számot.

* Csak áruk.

A szabadalomintenzív ágazatokban a legnagyobb a kereskedelmi többlet, ezt követik a szerzői jog és a formatervezési minták terén intenzív ágazatok.

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok uniós egységes piaci tevékenységének alaposabb vizsgálatából kiderül, hogy munkamegosztás van az uniós tagállamok között. Az olyan országok esetében, mint Ausztria, Dánia, Finnország, Németország, Luxemburg, Málta és Svédország, az uniós országok átlagánál nagyobb a munkavállalónként létrehozott szellemi tulajdon-jog. Más uniós tagállamok, így Románia, Szlovákia, Magyarország és a Cseh Köztársaság szellemi tulajdon-intenzív ágazataiban a legnagyobb azoknak a munkahelyeknek az aránya, amelyek más országokban székhellyel rendelkező vállalatokhoz köthetők. Ahogy a 6. táblázat is mutatja, a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok uniós munkahelyeinek összességében 22,7%-át külföldi vállalatok leányvállalatai hozzák létre, amelyek többsége másik uniós tagállamból származik. Csak Észtországban, Hollandiában, az Egyesült Királyságban és Írországban hoznak létre több munkahelyet a nem uniós vállalatok, mint a más uniós tagállamokból származó vállalatok.

intenzíven alkalmaz. A tanulmányban használt módszertan azonban biztosítja az ágazati hozzájárulások kettős elszámolásának kiküszöbölését.

6. táblázat: A szellemi tulajdon-intenzív ágazatokon belüli foglalkoztatás külföldi vállalatoknak betudható részaránya 2014–2016-ban, uniós átlag

Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok	Uniós vállalatok részaránya	Nem uniós vállalatok részaránya	Nem belföldi vállalatok részaránya összesen
Védjegyintenzív	11,5%	9,2%	20,6%
Formatervezésiminta-intenzív	13,0%	9,8%	22,8%
Szabadalomintenzív	14,5%	12,0%	26,5%
Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok összesen	12,9%	9,8%	22,7%

Megjegyzés: A „külföldi” vállalatok olyan vállalatok, amelyek központja egy másik országban található.

A szabadalmi adatokat már használják azon szellemi tulajdon-intenzív ágazatok azonosítására, amelyek az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának csökkentésére irányuló éghajlatváltozás-mérséklési technológiák (CCMT)¹⁵ és a negyedik ipari forradalom technológiáinak terén működnek; mindkét technológia számos ágazatban általánosan elterjedt, és mindkettőnek különös jelentősége van az uniós gazdaság szempontjából. Mindent egybevéve a 2010–2014-es időszakban megvizsgált összes európai szabadalom 9,4%-a éghajlatváltozás-mérséklési technológiákhoz kapcsolódott, 1,9%-a pedig a negyedik ipari forradalom technológiáihoz.

Különösen fontos a 25 CCMT-intenzív ágazat, mivel ezek a technológiák fontos szerepet fognak játszani a Párizsi Éghajlatváltozási Megállapodásban meghatározott célok elérésében, az európai vállalatok pedig globális vezető szerepet töltenek be sok ilyen technológia terén. Ezek az ágazatok a foglalkoztatás 2,5%-át és a gazdasági teljesítmény 4,7%-át teszik ki az EU-ban, hozzájárulásuk pedig nőtt a 2011–2013-as időszak óta. Ezeknek az ágazatoknak a munkavállalói jóval magasabb javadalmazást kapnak, mint más ágazatok alkalmazottai. A nem szellemi tulajdon-intenzív ágazatokhoz képest a CCMT-ágazatokban 93,3% a bérprémium, ami majdnem kétszerese annak, mint ami általában a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban jellemző (47%).

A tárgyak internetének kialakulása nyomán a negyedik ipari forradalom számos más technológiát is felölel, mint például a felhőalapú számítástechnika és a mesterséges intelligencia. A negyedik ipari forradalom technológiáit intenzíven alkalmazó 16 ágazat (amelyek a fejlett gyártásban koncentrálnak) az uniós foglalkoztatás 1,9%-át és az uniós GDP 3,9%-át adja, és ezek hozzájárulása is növekedett a 2011–2013-as időszak óta. A bérprémium a negyedik ipari forradalom ágazataiban még magasabb, mint a CCMT-ágazatokban: 104,3% (a nem szellemi tulajdon-intenzív ágazatokhoz képest).

Ezek a számadatok a szabadalomintenzív ágazatokra vonatkozó számok alkalmazását alkotják, és így már szerepeltek az 1–5. táblázat összesített adataiban.

¹⁵ Az éghajlatváltozás-mérséklési technológiákat az EPO Y02/Y04S jelölési rendszere alapján azonosítják, amely része a Közös Szabadalmi Osztályozásnak (KSZO). Olyan kiválasztott technológiákat foglal magában, amelyek az üvegházhatású gázok (ÜHG) emberi eredetű kibocsátásának ellenőrzésére, csökkentésére vagy megakadályozására irányulnak a Kiotói Jegyzőkönyv és a Párizsi Megállapodás keretében. Például olyan technológiák tartoznak ide, amelyek elősegítik az energiatermeléshez, -továbbításhoz és -elosztáshoz kapcsolódó üvegházhatásúgáz-kibocsátás csökkentését, továbbá az üvegházhatású gázok leválasztását, tárolását, megkötését vagy ártalmatlanítását lehetővé tevő technológiák és a saját energiafelhasználás csökkentésére irányuló információs és kommunikációs technológiák.

Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok Izland, Norvégia és Svájc gazdaságában

A 28 uniós tagállamon túl a tanulmány alapvető eredményeket tartalmaz az EFTA-országokról is, azaz Izlandról, Norvégiáról és Svájcra.¹⁶ Ezekben az országokban a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok foglalkoztatáshoz és GDP-hez való hozzájárulását az alábbi 7. táblázat szemlélteti. Referenciaértékként az uniós átlag is látható.

7. táblázat: A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulása a foglalkoztatáshoz és a GDP-hez az EFTA-országokban, 2014–2016-os átlag

Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok	Foglalkoztatás (közvetlen)	Összes foglalkoztatáson belüli arány (közvetlen)	GDP (millió EUR)	A GDP részaránya
Védjegyintenzív				
IS	40 029	23,0%	5 267	33,1%
NO	477 143	18,8%	150 312	42,5%
CH	1 023 493	23,4%	200 892	34,4%
Formatervezésiminta-intenzív				
IS	14 542	8,3%	1 060	6,7%
NO	256 256	10,1%	83 443	23,6%
CH	657 143	15,0%	114 456	19,6%
Szabadalomintenzív				
IS	11 561	6,6%	1 499	9,4%
NO	284 366	11,2%	100 543	28,4%
CH	583 563	13,5%	123 513	21,1%
Szerzői jog-intenzív				
IS	13 547	7,8%	1 017	6,4%
NO	146 977	5,8%	18 210	5,1%
CH	252 252	5,8%	37 902	6,5%
Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok összesen				
IS	50 939	29,2%	6 294	39,6%
NO	669 540	26,3%	173 460	49,1%
CH	1 341 482	30,7%	241 518	41,3%
Szellemi tulajdon-intenzív ágazatok összesen (EU)	62 962 766	29,2%	6 551 768	44,8%

Megjegyzés: A szellemi tulajdon-jogok egymást átfedő alkalmazása miatt az egyes szellemi tulajdon-jogokra vonatkozó számadatok összege meghaladja a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokra vonatkozó összesített számot.

Norvégiában a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok az uniós átlagot meghaladó mértékben járulnak hozzá a GDP-hez, míg Svájcban a foglalkoztatás terén haladja meg az uniós átlagot ezeknek az ágazatoknak a hozzájárulása.

¹⁶ Ezekben az országokban a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulásának kiszámításakor abból indultak ki, hogy azok az ágazatok, amelyek az EU28-ban szellemi tulajdon-intenzívek, ebben a három országban is szellemi tulajdon-intenzívek. Emellett az adatlefedettség hiánya miatt e három ország vonatkozásában nem lehetett kiszámítani a földrajzi jelzés-intenzív és növényfajtaoltalom-intenzív ágazatok hozzájárulását.

Módszertan és adatok

E tanulmány alapvető módszertana megegyezik a korábbi tanulmányokhoz használt módszertannal. Annak érdekében azonban, hogy ez a jelentés önmagában is használható legyen, egy jelentős része, különösen az 5. fejezet és a 11. függelék e módszertan dokumentálására szolgál. Ennek két fő oka van:

- (1) Tekintettel a 28 tagállamból származó, több nagy adatbázisban szereplő jelentős adatmennyiség feldolgozásának összetett jellegére, új és fejlett adategyeztetési módszertanra volt szükség;
- (2) Az átláthatóság érdekében fontos volt a módszertan lehető legalaposabb ismertetése.

A tanulmány további megkülönböztető jegye, hogy számos különféle adatbázis és más adatforrás alapján határozta meg, hogy mely ágazatok tekinthetők szellemi tulajdon-intenzívnek, valamint értékelte ezeknek az ágazatoknak a foglalkoztatáshoz, a GDP-hez és más gazdasági mutatókhoz való hozzájárulását. Ezek teljes jegyzéke az 5. fejezetben olvasható.

Mindemellett szükség esetén ágazatspecifikus, harmadik országbeli adatokat is felhasználtunk, különösen a földrajzi jelzések által érintett termékek kereskedelmének becslésével kapcsolatban.

A szellemi tulajdon-intenzívnek minősülő ágazatok meghatározása érdekében az EUIPO, az EPO és a CPVO lajstromadatbázisait összevetettük az ORBIS kereskedelmi adatbázisával.¹⁷ Az így kapott összehasonlított adatbázis hozzávetőleg 345 000 vállalatra vonatkozóan tartalmazott adatokat, ideértve az egyes vállalatok esetében az uniós védjegyek, a lajstromozott közösségi formatervezési minták, a kérelmezett és a későbbiekben megkapott szabadalmak és közösségi növényfajta-oltalmak számát, az ezekre vonatkozó iparági osztályozással és különböző pénzügyi és gazdasági változókkal együtt; ez az adatkészlet a jövőben részletesebb tanulmányokhoz is felhasználható.

Ezen adatbázis alapján az egyes ágazatokra vonatkozóan kiszámítottuk az egy munkavállalóra jutó védjegyek, formatervezési minták, szabadalmak és növényfajta-oltalmak számát, és az e mérőszám alapján átlag felett teljesítő iparágak minősültek szellemi tulajdon-intenzívnek. Ezt a számítást uniós szinten végeztük el, figyelmen kívül hagyva az adatbázisban szereplő vállalatok által benyújtott nemzeti kérelmeket. Ezt a részben a hiányzó adatok miatt szükséges megközelítést ugyanakkor az a feltevés indokolja, hogy az uniós szintű szellemi tulajdon-jogok lajstromba vétele alapján a szellemi tulajdon-intenzívként meghatározott valamely ágazat az egy munkavállalóra jutó nemzeti szellemi tulajdon-jogok figyelembevétele esetén is ilyen jellegű ágazatnak minősülne.

A tanulmányban javították és automatizálták az adategyeztetési módszertant, és az ORBIS-ból kinyert új adatokat használták fel. Emellett módosították a növényfajta-oltalom-intenzív ágazatok azonosítására vonatkozó módszertant, aminek eredményeként három további ilyen ágazatot azonosítottak. Végeredményben 353 szellemi tulajdon-intenzív ágazatot azonosítottak, szemben a korábbi a tanulmány 342 ágazatával. A szerzői jogok és a földrajzi jelzések tekintetében ugyanazokat az ágazatokat találták intenzívnek, mint a korábbi tanulmányban.

A módszertant indokoló egyik alapvető feltevés értelmében az, hogy valamely ágazat milyen mértékben tekinthető szellemi tulajdon-intenzívnek, az ágazat eredendő tulajdonsága és annak földrajzi helyétől független.¹⁸ Az egyes ágazatok gazdasághoz való hozzájárulásának értékelésekor

¹⁷ Az ORBIS az európai vállalatokra vonatkozó pénzügyi információknak a Bureau van Dijk által üzemeltetett adatbázisa, amelynek adatai az egyes országokban a vállalati lajstromokba vagy hasonló nyilvántartásokba benyújtott bejelentéseken alapulnak. Ez valamennyi vállalatra vonatkozóan tartalmaz adatokat, függetlenül attól, hogy azokat jegyzik-e tőzsdén vagy sem (ez utóbbi a kkv-kra jellemző).

¹⁸ Kivételt képeznek a földrajzi jelzések, amelyeket az egyes országok szerint vizsgáltunk.

az adott ágazat által az egyes tagállamokban és az Unióban, nem pedig az alapul szolgáló szellemi tulajdon-jog eredetének helyén létrehozott munkahelyek számát és termelt GDP-t mérjük.

Ha például egy A országban székhellyel rendelkező autógyártó vállalat B országban összeszerelő üzemet épít, akkor az így létrejött munkahelyek és hozzáadott érték B ország gazdaságát növelik. Ennélfogva az, hogy egy adott ország mennyire innovatív, kizárólag a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok országos szintű hozzájárulása alapján nem állapítható meg. A fenti példában a szabadalomintenzív ágazatok B országbeli nagyobb hozzájárulása az arra vonatkozó döntések eredménye, hogy hol helyezték el a járművek gyártását, de a mögöttes K+F-et A országban vagy valamely egészen másik országban is elvégezhették.

Annak érdekében, hogy valamelyest megvilágítsuk e kérdést, a 8. fejezet ismerteti, hogy az e tanulmányhoz felhasznált adatbázisban szereplő szabadalmak, védjegyek, formatervezési minták és növényfajta-oltalmak mely országokból származnak, és statisztikákkal szolgál az egyes tagállamokon belül a szellemi tulajdon-intenzív ágazatokban található olyan munkahelyek arányát illetően, amelyeket más tagállamban vagy az Unión kívül letelepedett vállalatok hoztak létre.

Kiadás és szerkesztés: EPO és EUIPO
München, Németország és Alicante, Spanyolország

www.epo.org

www.euipo.europa.eu

Design: EPO Graphic Design, München

A teljes jelentés letölthető a következő címről:

www.epo.org/ipr-intensive-industries

www.euipo.europa.eu/ipcontribution

